

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 5008/2019
12.12.2019. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд у већу састављеном од судија: Весне Поповић, председника већа, Божидара Вујичића и др Илије Зиндовића, чланова већа, у правној ствари тужилаца АА и мал. ББ, чији је законски заступник мајка АА, обоје из ..., чији је пуномоћник Мирјана Митић, адвокат из ..., против туженог ВВ из ..., чији је пуномоћник Милорад Константиновић, адвокат из ..., ради заштите од насиља у породици, одлучујући о ревизији туженог изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж2 259/19 од 16.05.2019. године, која је исправљена решењем истог суда Гж2 259/19 од 11.07.2019. године, у седници одржаној 12.12.2019. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ, као неоснована, ревизија туженог изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж2 259/19 од 16.05.2019. године, која је исправљена решењем истог суда Гж2 259/19 од 11.07.2019. године.

Образложење

Пресудом Првог основног суда у Београду П2н 107/18 од 22.02.2019. године, ставом првим изреке одбијен је тужбени захтев којим су тужиоци тражили да се одреди мера заштите од насиља у породици и забрани туженом да их на било који начин даље узнемирава, те да се уздржи од сваког дрског, безобзирног и злонамерног понашања којим се угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство тужилаца. Ставом другим изреке одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж2 259/19 од 16.05.2019. године, која је исправљена решењем истог суда Гж2 259/19 од 11.07.2019. године, преиначена је првостепена пресуда, тако што је усвојен тужбени захтев тужилаца и одређена мера заштите од насиља у породици и забрањено туженом да их на било који начин даље узнемирава. Ставом другим изреке одређено је да ће ова мера трајати годину дана. Ставом трећим изреке обавезан је тужени да тужиоцима накнади трошкове парничног поступка од 494.625,00 динара.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужени је изјавио ревизију због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Врховни касациони суд је испитао побијану одлуку, применом члана 408. Закона о парничном поступку („Сл. гласник РС“, бр.72/11,...87/18), па је нашао да је ревизија неоснована.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Нема ни битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези са чланом 383. ЗПП учињене пред другостепеним судом, на коју се ревизијом указује, јер је тај суд одлучио на основу чињеничног стања утврђеног у првостепеном поступку и није га изменио без одржавања расправе, већ је извео правне закључке другачије од првостепеног суда. Нема ни битне повреде из члана 374. став 1. у вези са чланом 8. ЗПП на коју се указује у ревизији, с обзиром да се правило о оцени доказа из члана 8. ЗПП у поступку пред другостепеним судом примењује само у ситуацији када се другостепена одлука доноси после расправе одржане пред тим судом.

Према чињеничном стању на коме је заснована побијана одлука, пресудом Првог основног суда у Београду П2 1213/14 од 18.12.2017. године, исправљене решењем истог суда од 26.02.2018. године, уређен је модел одржавања личних односа мал. тужиоца са туженим, обавезан тужени да доприноси издржавању мал.детета, одлучено да се овом пресудом мења пресуда Првог основног суда у Београду П2 3110/10 од 19.01.2012. године и наложено парничним странкама да се са мал. дететом укључе у Саветовалиште за брак и породицу при ГЦСР Одељење ..., ради успостављања неопходне родитељске сарадње док је, између осталог, одбијен тужбени захтев у делу у коме су тужиоци тражили да се у односу на туженог изрекну мере заштите од насиља у породици и у целости одбијен противтужбени захтев туженог да се измени пресуда Првог основног суда у Београду П2 3110/10 од 19.01.2012. године, те да се тужиља лиши родитељког права, да се мал. дете повери оцу и да се тужиља обавезе да доприноси издржавању мал. детета, све ближе описано у изреци наведене пресуде. Наведена пресуда укинута је пресудом Апелационог суда у Београду Гж2 649/18 од 27.09.2018. године у делу којим је одбијен тужбени захтев којим су тужиоци тражили да се у односу на туженог изрекне мера заштите од насиља у породици и то забране узнемиравања тужиље и мал. тужиоца и предмет враћен првостепеном суду на поновно суђење. Тужиоци у овом поступку траже да се одреди мера заштите од насиља у породици и забрани туженом да на било који начин даље узнемирава тужиоце, а из разлога што је отац вршио манипулацију над дететом која се огледа у томе што је у фебруару 2014. године јавно објавио на YouTube видео снимак на коме су приказани лажни, исценирани и измонтирани садржаји из приватног живота мал. тужиоца тада старог 2 године и његове мајке, а који је постављен са циљем потпуне личне и професионалне дискредитације мајке детета, као и из разлога што постоји извештај ниво инструментализације детета од стране оца учесталим пријављивањем, фотографисањем и алармирањем значајних институција чиме отац нарушава спокојство и сигурност детета, што има за последицу енормни притисак и злоупотребу детета од стране оца, што представља опасност за његов развој. Дете се од 22.03.2018. године налази код оца, а поступак извршења ради предаје детета мајци је у току.

Из налаза и мишљења ГЦСР – Одељење ... од 04.02.2019. године утврђено је да је током вишегодишњег рада са породицом отац показао понашања која га квалификују за меру заштите од насиља у породици којом би му се забранило да на било који начин узнемирава тужиоце и без обзира што су се измениле животне околности на тај начин што дете месецима живи са оцем. Понашање оца према детету је такво да га излаже непримереним садржајима који компромитују мајку, упућује двоструке поруке детету које емотивно делују дестабилизујуће по дете, гради осећај неповерења према детету у односу на институције, детету пласира своју реалност углавном „отпорну“ на утицај споља, што све појачава кроз медијско експонирање приче о злостављању детета, без сагласности мал. детета, и на тај начин ствара услове за ретрауматизацију детета, његово социјално експонирање и етикетирање. У родитељском маниру оца препознаје се рад на отуђивању детета од мајке, а однос оца према бившој партнерки (који се може видети приликом њихових сусрета у ГЦСР) је пун омаловажавања, тон којим јој се обраћа је груб, непријатељски и потцењивачки. У садржини изговореног има претњи, увреда и ниског вредновања њене личности, понашања и поступака. Наведено је и да се разматрање целисходности предложених мера врши за актуелни тренутак иако је тужба поднета пре две године, а једина разлика у односу на то време је да се сада не препознају разлози да се мере заштите у односу на дете изрекну и мајци јер су уочљиве значајне промене у том односу. Према мишљењу Градског центра за социјални рад, Одељење ... мере заштите од насиља у породици имају смисла и потребно их је изрећи. Из извештаја истог органа старатељства од 13.02.2019. године (датог по примедбама туженог на наведени налаз и мишљење) произилази да је извештај од 04.02.2019. године урађен на основу извештаја ГЦСР ... на чијој територији живи дете са оцем непуних годину дана, као и да је за потребе поступка укључено и Одељење ... са којим су у сталном контакту.

Из исказа тужиле је утврђено да је захтев за одређивање мере заштите од насиља у породици поднела пре него што је дете прешло код оца, јер је тужени тада био насилан и према детету и према њој, дете је инструментализовао, манипулисао њиме и развијао конфликт лојалности покушавајући да дете отуђи од ње. Тужени није био физички према њој насилан, али је трпела психичко, вербално и ментално насиље, јер је викао на њу пред дететом и комшијама, говорио јој ружне речи, а што се и даље понавља на родитељском састанку пред дргим родитељима. Дете је 21.03.2018. године привремено премештено код оца, по налогу ОЈТ, по пријави која је одбачена у јуну 2018. године, јер је утврђено да није било насиља од стране тужиле према мал. детету. Покренут је и поступак извршења ради враћања детета тужили, али тужени није желео да јој преда дете, због чега је добио казну затвора, али је поступак обустављен након поднете жалбе. Приликом виђања са дететом у ГЦСР у контролисаним условима долази до проблема, јер дете одбија да разговара са њом због екстремног притиска оца и стрица на мал. дете. Том приликом истрчи из собе и одлази код оца некада по два, три пута у току виђања, а ако се не врати водитељ случаја позове оца да уђе у просторију и тужени тада виче на њу и вређа је и то пред дететом и водитељем случаја. Дете је раније било лепо васпитано, а сада је вређа и неће да одговори на питања везана за школу и тренинге. Осим промена у понашању попустило је у школи. Тужени је у свом исказу навео да никада није био насилан према тужиоцима, да са тужиљом нема никакву комуникацију, а када је сретне у просторијама Центра не обраћа јој се осим што јој одговори на поздрав. Навео је

да дете том приликом по неколико пута излази, па се враћа и каже да не жели да разговара са мајком ни са радницима Центра за социјални рад, јер су му претили одвођењем у хранитељску породицу и да више неће виђати оца уколико се не врати код мајке, те да је доживео насиље од радника Градског центра за социјални рад и обезбеђења 2017. године. Тврди да детету прича да треба да виђа мајку, али дете каже да не може да заборави оно што му је мајка радила. Када радник ГЦСР затражи да он уђе у просторију где је тужила он јој се не обраћа али тужила искористи виђање да би му поставила питање за школу и тренинге и он јој одговори. Последњих годину дана од када је дете код њега, тужила не зове да пита како је дете већ само тражи да чује дете, а зове сваки други дан. Он није позвао тужилу последњих 11 месеци. Навео је да се мал. дете плаши мајке и радника ГЦСР и да не жели да иде у Центар и имао је отпор када треба да се врати код мајке јер га је боцкала ножем, претила ножем, затварала у мрачно купатило, одводила на посао и тамо затварала, а чак је и школски психолог потврдио да га је боцкала ножем. По тврдњи туженог постоји насиље од стране мајке према детету, као и од стране Градског центра за социјални рад. Увек припрема дете и каже му да мора да буде сат времена у Центру за социјални рад и да мора да разговара са мајком и да буде пристојан. На полугодишту петог разреда дете је имало врло добар успех.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања првостепени суд је одбио тужбени захтев којим су тужиоци тражили да се одреди мера заштите од насиља у породици, налазећи да нису испуњени услови за одређивање тражене мере заштите од насиља у породици у смислу одредби члана 197, 198. и 199. Породичног закона, оценивши да су породични одоси поремећени и углавном условљени нерешеним партнерским и родитељским односима али да нема елемената насиља, при чему је суд имао у виду чињеницу да су странке физички раздвојене и да немају комуникацију, осим при виђању у Градском центру за социјални рад и у поступку извршења, да тужени избегава разговор са тужиљом тако да не постоји опасност да ће тужени убудуће по речима и схватању тужиље исту узнемиравати. Такође, првостепени суд оцењује да се не може сматрати да је мал. дете на било који начин подвргнуто било ком насиљу од стране оца, налазећи да је дете напетост и у стресу што се манифестује у понашању детета не само због утицаја оца, већ и због битно нарушених односа родитеља који немају никакву комуникацију у погледу важних одлука везаних за живот и развој детета. Приликом одлучивања првостепени суд није прихватио мишљење ГЦСР ... да мере заштите од насиља у породици имају смисла и да их је потребно изрећи, јер исто није дато након савесног, брижљивог и потпуно спроведеног поступка оцене, а по налогу суда. Међутим, по оцени другостепеног суда, тужени је према тужиоцима учинио акт насиља у породици у смислу члана 197. Породичног закона, који је предмет тражене судске заштите, те је одредио мере заштите од насиља у породици и одредио меру заштите тако што је забранио туженом даље узнемиравање тужилаца у трајању од годину дана, будући да се дете супротно правноснажној пресуди суда налази код оца, што значи и континуирано и системско отуђење детета од мајке код које је дете било од престанка брачне заједнице до марта 2018. године, а што све нарушава душевно спокојство и мир мајке, као директне жртве насиља и детета као индиректне злоупотребљене жртве насиља.

Неосновани су наводи ревизије туженог којима се правноснажна пресуда побија због погрешне примене материјалног права.

Наиме, насиље у породици дефинисано одредбом члана 197. став 1. Породичног закона („Сл. гласник РС“ број 18/05), подразумева понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, а карактеристични видови насиља (именовани облици насиља), одређени су ставом другим истог члана, уз одређење да се насиљем у породици сматра и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање, које један члан породице испољава према другом члану породице (неименовани облици насиља). Одредбом члана 198. став 1. истог закона прописано је да против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Једна од мера заштите прописана је ставом 2. истог члана и односи се на забрану даљег узнемиравања члана породице. Ставом 3. наведеног члана прописано да мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана.

Законска дефиниција насиља у породици омогућава свеобухватну заштиту, спречавање и сузбијање насиља у породици и обухвата све могуће видове испољавања насиља тј. свако дрско, безобзирно и злонамерно понашање којим се угрожавају основне вредности људског бића – његов телесни интегритет, душевно здравље и спокојство. Овако широко дефинисање појма насиља у породици је неопходно како би се омогућила правовремена реакција институције система на насиље у породици, тј. одређивање мере заштите од насиља у породици док оно још увек није попримило теже облике, јер се тиме може прекинути процес ескалације насиља. Дрскост, безобзирност и злонамерност су компоненте насиља у породици, његова суштинска обележја, која га јасно разликују од дозвољеног понашања. Ови појмови представљају типичне правне стандарде, чију садржину суд треба да попуни својим судом вредности. Да би критеријуми за конкретизацију ових правних стандарда довели до адекватне и првовремене реакције на насиље у циљу његовог спречавања, неопходно је да суд покаже „нулту толеранцију“ на насиље, што подразумева да се свако понашање које одступа од стандарда „нормалног“ опхођења и комуникације са члановима породице квалификује као насиље у породици. У конкретном случају, по оцени Врховног касационог суда правилан је закључак другостепеног суда да је тужени у дужем временском периоду испољавао насиље које се огледало у потцењивању и омаловажавању тужиље, као и вербалним увредама упућеним тужиљи, уз вешту манипулацију мал. дететом, а све у циљу потпуне личне и професионалне дискредитације мајке детета која је била директна жртва испољеног насиља, а испољавањем таквог понашања и мал. дете је постало индиректна жртва насиља оца који је задржавањем детета код себе и након што је одбачена пријава за насиље против мајке, поступио супротно правноснажној судској одлуци, изоловао дете од утицаја мајке, која је дете могла виђати само у контролисаним условима, а што је довело до отуђења мајке од детета, јер је отац дете излагао непримереним садржајима који компромитују мајку, упућивао двоструке поруке детету, што је све дете дестабилизovalo и одразило се на његово понашање. Супротно наводима ревизије, по оцени Врховног касационог суда правилан је закључак другостепеног суда да одбијање мал. детета да контактира са мајком резултат наметнутог става од стране оца са којим живи и који својим ауторитетом и ставом не доприноси успостављању контакта мал. детета са мајком, већ га искључује што не може бити у најбољем интересу детета и представља вид насиља у породици. Имајући у виду наведено, поремећени партнерски односи странака, те насиље које је тужени

извршио, представља акт узнемиравања тужиле и угрожавања њеног телесног интегритета, душевног здравља и спокојства, па је по оцени Врховног касационог суда правилно побијаном одлуком преиначена првостепена пресуда и одређена адекватна мера заштите од насиља у породици. Стога се неосновано ревизијом указује да тужилца није трпела насиље од стране туженог, будући да се свако понашање које одступа од стандарда „нормалног“ опхођења и комуникације са члановима породице квалификује као насиље у породици, а правилност закључивања другостепеног суда, образложена у побијаној пресуди, поткрепљена је утврђеним чињеницама, исказима тужиле и туженог и мишљењем надлежног Центра за социјални рад, како у погледу постојања насиља, тако и потребе и сврсисходности изрицања одговарајућих мера заштите у циљу превенције даљих конфликта и спречавања будућег узнемиравања и насиља.

Извршено породично насиље, без обзира на интензитет и облик испољавања, довољан је разлог за изрицање мера породично правне заштите. Сврха заштитних породично правних мера јесте да се њиховом применом спречи поновно извршење насиља у породици, да се обезбеди нужна заштита физичког и психичког интегритета, здравља и личне безбедности члана породице изложеног насиљу, као и да се отклоне околности које погодују и подстичу понављање насиља, односно извршење других видова насиља. Која мера заштите ће се изрећи зависи од конкретне радње која представља насиље у породици, опасности која се том радњом изазива, узнемирености члана породице за тако предузете радње, његове угрожености, као и процене степена опасности од поновљеног насиља. Мишљење саме жртве о степену опасности која јој прети такође утиче на сам избор мере заштите која ће у конкретном случају бити одређена, јер управо је жртва та којој се заштита пружа, тако да њена субјективна процена, заснована на искуству, представља кључни фактор приликом избора мере заштите која ће у сваком конкретном случају бити одређена.

По оцени Врховног касационог суда, полазећи од мишљења Центра за социјални рад и постојећих околности из којих произилази да постоји насиље у породици, те исказа тужиле правилно су побијаном одлуком адекватно одређене мере заштите од насиља у породици. Изречене мере забране даљег узнемиравања бивше супруге којима се угрожава телесни интегритет, душевно здравље и спокојство другог члана породице и малолетног детета одређене су правилном применом члана 198. став 2. тачка 5. у вези члана 197. Породичног закона, с обзиром да представљају адекватне мере заштите од насиља према утврђеној врсти и обиму насиља. Трајање изречених мера одређено је на временски период од годину дана, у складу са одредбом члана 198. став 3. Закона.

Супротно наводима ревизије, другостепени суд је правилно утврдио да је надлежни орган старатељства сарађивао са Градским центром за социјални рад ... приликом давања мишљења. Како из стања у списима и изведених доказа произилази да након обављеног психолошко-психијатријског вештачења од стране Судско-медицинског одбора Медицинског факултета Универзитета у ..., а који је закључио да мал. дете није способно да изнесе своје мишљење и да га слободно изрази, то је по оцени Врховног касационог суда правилан закључак другостепеног суда да учешће малолетног детета у било ком поступку није у његовом развојном интересу, те да су елементи процене најбољег интереса детета правилно утврђени прибављањем наведеног вештачења.

Имајући у виду наведено, Врховни касациони суд је на основу члана 414. став 1. ЗПП одлучио као у изреци.

**Председник већа-судија
Весна Поповић,с.р.**

**За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић**